

Den gode historien

Sannheten er på vikende front. Det må også vi forskere ta ansvaret for.

Du må ikke la sannheten stå i veien for en god historie, sa Mark Twain. Med Trump-fenomenet rullende og Brexit-kampanjen friskt i minne har mange denne følelsen av at sannheten - hva nå den er - har sett bedre dager. Det tales om det post-faktuelle samfunn - et samfunn hvor faktafetisjen råder, men hvor sannhetsgehalten taper terreng. Det viktige er ikke om en påstand er riktig, men at den føles riktig.

Det er gjerne agendasetterne som får skylden for denne utviklingen: politikere og kommunikasjonsrådgivere, interessegrupper og klikkselgende journalister. Men vi må også spørre hvilken rolle kunnskapsprodusentene selv, altså forskerne, spiller.

For mye kan tyde på at også forskere lytter til Twain. Selv om ikke sannheten aktivt velges bort, med mindre man er en jukse-maker, så er historien som forskeren forteller blitt stadig viktigere. Konkurransen mellom de mange vitenskapelige tidsskriftene og de utallige informasjonskanalene blir nemlig stadig hardere, og ettersom tidsskriftene lever av «impact» - det vil si omtale og siteringer - øker presset på redaktørene for å publisere besnærende sammenhenger og forskning med høy wow-faktor.

Nå som forskere ikke lenger forholder seg til fysiske tidsskrifter, men i stedet bruker søkemotorer som sorterer forskningsartikler etter hvor mye de er sitert, er umiddelbar oppmerksomhet blitt enda viktigere. Derfor må forskningsartiklene «selges», det vil si engasjere fagfeller som ofte ikke leser mer enn (de første avsnittene av) innledningen. En må ha noe fengende å komme med. En god historie.

Nå er det ikke noe galt i å formidle forskning på en god måte. Ingenting er vel bedre enn når det kompliserte gjøres forståelig. Problemet er at jakten på de gode historiene gjør at forskningen står i fare for å reduseres til akkurat dette - gode historier. Signifikante og

Med Trump-fenomenet rullende og Brexit-kampanjen friskt i minne, tales det om det post-faktuelle samfunn - et samfunn hvor faktafetisjen råder, men hvor sannhetsgehalten taper terreng. Det viktige er ikke om en påstand er riktig, men at den føles riktig. Foto: Spencer Platt/Getty Images/AFP

Regjeringen la nylig frem en ny stortingsproposisjon om forskningsetikk. Den er godt begrunnet, men konsentrerer seg om de klare overtrampene og mindre om de mange gråsonene

Fredagskronikk

Ola Kvaløy

aller helst overraskende sammenhenger blir publisert, mens nullfunnene, de manglende sammenhengene, blir liggende igjen i skuffet.

Fenomenet er kjent som «publication bias». Kjører en

mange nok studier av sammenhengen mellom to variabler, som for eksempel snusbruk og kreftforekomst, så vil enkelte studier produsere statistisk signifikante resultater, selv hvis det egentlig ikke er noen sammenheng. Og det er nettopp disse signifikante resultatene som har en tendens til å bli publisert.

Et beslektet problem er at forskere leter i datasettet sitt etter sammenhenger mellom noen av de mange variablene de studerer (såkalt «datamining»). Når en først finner noe, konstrueres så en problemstilling - en historie - som passer med data. «Show me the data and I tell you a story», som en prominent økonom sa til meg.

Forskere kan selv bidra til å dempe problemet ved å publisere såkalte «pre-analysis plans», det vil si at de publiserer hypoteser og planlagte eksperimenter før de utfører dem. Kravene til empiriske analyser og identifisering av årsakssammenhenger er også blitt strengere, ikke minst innenfor økonomifaget.

Samtidig bør ikke økonomene bli selvforføydte. Økonomifagets «pre-analysis plan» er bestemt av fagets teorier. Det publiseres imidlertid stadig mindre

økonomisk teori, og teori blir ofte brukt som etterpåklokskap til å forklare funn heller enn til å motivere empirisk forskning.

Dermed besvarer vi kanskje ikke de spørsmålene vi er mest interesserte i, men lager heller spørsmål til de svar vi kan finne i data. Ingenting er blitt viktigere for fremadstormende forskere enn å finne datasett som kan avdekke sexy årsakssammenhenger. Den eksponentielle veksten i både datakraft og datamengde (såkalt «big data») gjør denne jakten ekstra pirrende. Men som den kjente statistikeren (og historiefortelleren) Nassim Taleb påpeker, finnes det nesten ingen grenser for hvilke sammenhenger det er mulig å etablere når datamengden blir stor nok.

Dermed blir det enkelt for alle, det være seg politikere, interessegrupper eller folk flest, å finne forskning som støtter opp om den agendaen eller de synspunktene som de til enhver tid måtte ha.

Slik undergraves tilliten til vitenskapen.

Regjeringen la nylig frem en ny stortingsproposisjon om forskningsetikk. Den er godt begrunnet, men konsentrerer seg om de klare overtrampene og

mindre om de mange gråsonene. Her må nok forskersamfunnet selv løse utfordringene. Det må bli mer meritterende å replikere tidligere studier, og tidsskriftene må gis incentiver til å publisere nullfunn.

I en tid hvor virkeligheten inntar fiksjonen, er det kanskje ikke så overraskende at den gode historien inntar forskningen. Men hvis forskere først skal lære av skjønnlitteraturen kan nok også den mer ambivalente og mindre skråsikre formen som kjennetegner god litteratur være å hige etter.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitet i Stavanger og NHH

Mer debatt på side 30-32 →

Forsvarets skjebnevalg
Paul Narum

Naturgass kan gi grønt hydrogen
Partow Pakdel Henriksen og Jonathan M. Polfus

Skreddersydd fortrinn
Kai A. Olsen og M. Christine Sanner

Fredagskronikken

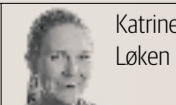
Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.